

Барања, Бачка и Банат, заједно са подручјима Војне границе). Митрополит Јосиф Рајачић проглашен је патријархом, а граничарски пуковник Стеван Шупљикац војводом.

Српска Војводовина никада није заживела. После пораза револуције 1848-1849. године, а на крају вишемесечних расправа о српском питању, у Бечу је 18. новембра 1849. проглашен патент о оснивању Војводства Србије и Тамишког Баната са седиштем у Темишвару, а не у Новом Саду, како су Срби прижељкивали. Била је то посебна административна област која није имала никакву аутономију, а чије су границе исцртане тако да су Срби у њој били у мањини.

Крајем педесетих година XIX века Хабзбуршка монархија је доспела у кризу која је приморала цара на реформе. Међу бројним уступцима датим Мађарима, један од најкрупнијих било је успостављање интегритета угарских земаља. Тако су 27. децембра 1860. укинута Војводство Србија и Тамишки Банат. Највећи део његове територије потпао је под Угарску. Срби су поново били на почетку своје борбе за аутономију и опстанак.

Заокрет Светозара Милетића

После низа покушаја у временском распону од 170 лета да у Аустроугарској учврсте свој опстанак аутономијом коју је царска власт у више наврата додељивала, па поништавала, пред разочараним Србима указала се нова прилика на Благовештенском народном црквеном сабору 1861. у Сремским Карловцима.

Претходно проглашена Српска Војводовина (Мајска скупштина у Карловцима 1848) никада није постала реалност. Уследило је компромисно царско „решење“ за Србе („шугава аутономија“) - Војвод-

ство Србија и Тамишки Банат (1849), а затим и одлука цара Фрање Јосифа да после пада Баховог апсолутизма (1859), у знак добре воље према Мађарима, 1860. године укине и то компромисно Војводство.

Српско стрпљење било је на измаку. Беч у који су полагали наде у претходних готово два века, још једном их је изиграо и препустио на милост и немилост мађарским насилничким тежњама за грубом и потпуном асимилацијом. Тадашње осећање и расположење Срба први је јавно изнео Светозар Милетић (Мошорин, 1826 - Вршац, 1901) у свом знаменитом „уцинданском чланку“, објављеном уочи Божића (5. јануар 1860) у листу „Србски дневник“.

У тексту се недвосмислено разазнавала порука да Срби више немају шта да очекују од Беча. Та Милетићева мисао била је јасно изражена и доцније на Благовештенском сабору: Срби су „рачун“ са Бечом завршили. Решење свог статуса и гаранцију свог националног положаја морају тражити на другој страни: у споразуму са мађарским либералним политичким снагама. Уместо у Бечу, ослонац да потраже у Пешти.

„Војводство је умрло, али такво какво је било, ником није требало. Но, много важније је да је за Србе умрло нешто друго“ - поручио је тада 35-годишњи Милетић. И, мада не наводећи децидно шта је то „нешто друго“ умрло, јасно је било да мисли на српску оданост Бечу и аустроугарском цару од кога су Срби у протеклом дугом периоду очекивали потврде додељених им права и привилегија.

Заложено се Милетић у свом чланку за остварење Српске Војводине, али у много мањим границама (етнички примеренијим и сврсисходнијим) од Војводства. До Српске Војводине, по њему, не треба

ОБРАЧУН СА КОНЗЕРВАТИВЦИМА

Борбу против српских конзервативаца и клерикала, коју је започео на Благовештенском сабору (1861), Светозар Милетић несмањеним жаром наставио је и после Нагодбе Беча и Пеште (1867). Увидевши да их Милетић и његове присталице све више потискују, конзервативци су се повезали са властима Мађара у намери да очувају раније стечену власт и утицај. Насупрот њима, Милетић се залагао за већи утицај народа у школству и Цркви. У својој политичкој борби, Милетић се ослањао на српску штампу. Постао је прва личност најважнијег српског политичког гласила „Србски дневник“ и оснивач знамените „Заставе“. Први број „Заставе“ освануо је 21. фебруара 1866. године у Пешти, а од 1867. лист је објављиван у Новом Саду.

ОДЈЕК БЛАГОВЕШТЕНСКОГ САБОРА

Програм Благовештенског сабора остао је дубоко укоренен у свести Срба у наредних више од пола века, све до краха Аустроугарске монархије. После Благовештенског сабора (1861) и новог оглушавања Беча и Пеште о њихове захтеве, Србима није преостало ништа друго него да у оквирима веома скучене народно-црквене аутономије наставе борбу за своја национална, верска и културно-просветна права.

ићи „преко цара“, већ кроз сарадњу и договор са Мађарима.

Одјек Милетићевог чланка

Милетићев чланак силно је одјекнуо не само међу Србима у Угарској, него у васцелом српству. Звонио је попут трубе која соколи и прибира народ за нову борбу у остварењу својих права. Осим што је својим текстом означио преломни моменат у политичком правцу и држању Срба у Угарској, истовремено је то био и почетак његовог изразитог лидерства у српском народу у Угарској.

„Туцинданским чланком“, како наводи академик Василије Ђ. Крстић („Срби у Угарској 1790-1918“) сажето је горко, вековима нагомилавано искуство Срба са Аустријом, која их је у нужди вешто придобила лажним обећањима да би гинули за њу, царски престо и владарски дом, а потом их, без награде и милости сурово одбацивала и жртвовала тзв. вишим интересима своје царевине.

У тренутку великог огорчења и ојађености, Србима је постало јасно да је с њиховим ослоном на Аустрију заувек свршено, да морају поћи новим путем, те пружити руку Мађарима и заједно с њима борити се против апсолутизма бечког двора.

Настали заокрет у српској политици има велики историјски значај. Он представља један од камена међаша у српској историји којим су Срби, раскидајући са старом политиком, ступили у ново до-

ба, у сваком погледу различито од претходног - констатовао је академик Крстић.

У новонасталим околностима, после укидања Војводства Србија и Милетићевог јасног заокрета, Срби су тражили дозволу од цара за одржавање народног сабора. Игноришући и ове српске захтеве, цар је патријарху Јосифу Рајачићу наредио да одабере 20 најугледнијих српских личности и са њима дође у Беч како би изнели предлоге о оживљавању привилегија и начинима очувања свог језика и идентитета.

Видевши, међутим, да су Срби листом за одржавање сабора, Рајачић није желео на себе да преузме одговорност и да са неколицином људи, а у име свих Срба, доноси тако важне одлуке. Патријарх је отписао цару да је српски народ увређен укидањем Војводства Србија и стављањем Срба под директан утицај ојачане Угарске, те да је једино сабор, на основу свог историјског и политичког права, надлежан да формулише српске захтеве.

Цар дозвољава одржавање сабора

Царска реакција на патријархов захтев остала је без одговора, све до тренутка када су се односи између Беча и Пеште погоршали. Тада је дошло до пуштања Беча према Србима. Како би ублажио српско незадовољство, цар је 5. марта 1861. издао дозволу да се у Срем-

Јаша Томић